

Viešas kreipimasis į Prezidentą Gitaną Nausėdą ir Kultūros forumo istorinės atminties klausimams nagrinėti dalyvius

Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente Gitanai Nausėda, gerbiami Kultūros forumo istorinės atminties klausimams nagrinėti dalyviai,

vertindamas Jūsų pastangas apibrėžti nacionalinės atminties politikos tvarką ir siekį sukurti pamatines taisykles, kuriomis turėtų vadovautis atsakingi mūsų valstybės asmenys, priimdami sprendimus, susijusius su Lietuvos valstybės istorinės atminties reikalais, kreipiuosi į Jus su konkrečiu pasiūlymu.

Negalima nematyti, kad pastarojo meto išpuoliai nukreipti prieš mūsų Laisvės kovotojų asmenybes ar istorinės atminties simbolius, tėra pavieniai atvejai vykdomo plataus sisteminio puolimo nukreipto prieš pačias Lietuvos kultūros atminties politikos valstybinių svėrų sukūrimo ir derinimo pastangas.

Šių pastangų bendru vardikliu ir vienu svarbiausiu instituciniu svėrų turėjo tapti dar prieš 7-erius metus grupės Seimo narių įregistruotas Seime **Tautos istorinės atminties įstatymas** (XIP-4631(2), <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.432126>).

Deja, po pastarojo meto įvykių išplieskusiose viešose diskusijose, iki šiol nebuvo nė žodžiu užsiminta apie šį įstatymo projektą, galėjusį ir tebegalintį tapti svarbiausiu Lietuvos istorinės atminties politiką reglamentuojančiu svėrų.

Šio įstatymo projektas jau 7 metus guli Seimo archyve. Naujosios Lietuvos Seimo dauguma Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos narių pastangomis nors ir bandė šį teisės aktą sugrąžinti į politinę darbotvarkę, tačiau sulaukusi itin stipraus pasipriešinimo šį įstatymo projektą užšaldė. Jo išdavoje tebuvo pajėgta sukurti dabar veikiančią Seimo istorinės atminties komisiją, kuri yra sudaryta tik iš politikų ir toli gražu neprilygsta minėto įstatymo projekte numatytai įteisinti plačiai atstovaujamai nepolitiniai **Tautos istorinės atminties tarybai – visuomeninei patariamajai institucijai tautos istorinės atminties klausimais, atskaitingai Seimui** (toliau – Taryba). Šios Tarybos sprendimai, jos įgaliojimų srities klausimais būtų privalomi valstybės ir savivaldybių institucijoms. Tarybą siūlyta sudaryti iš 21 nario. Pagal projekto sumanymą į ją *ex officio* įeitų: Seimo kancleris, Respublikos Prezidento kanceliarijos kancleris, Vyriausybės kancleris, Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos pirmininkas, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro vadovas, Lietuvos vyriausiasis archyvaras, Lietuvos radijo ir televizijos generalinis direktorius, Etninės kultūros globos tarybos pirmininkas, Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas. Penkerių metų kadencijai būtų deleguojami asmenys: keturi – iš Lietuvos mokslų akademijos, taip pat – iš Lietuvos universitetų rektorių konferencijos, Lietuvos istorijos instituto, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių organizacijų, Lietuvos Sąjūdžio, Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės klubo, Lietuvos muziejų asociacijos, Meno kūrėjų asociacijos, Lietuvos rašytojų sąjungos, Lietuvos vyskupų konferencijos, Lietuvių katalikų mokslo akademijos, Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos, ir kt. Tarybos sudėtis ir delegavimo tvarka nė nebuvo svarstyti, tačiau siūlymo esmė aiški ir ji tikrai padėtų spręsti susikaupusias problemas.

Po bene trejus metus vykusių diskusijų Seimui buvo pateikta trečioji šio projekto redakcija, kurioje buvo įvertintos visos per tą laiką gautos pastabos ir pasiūlymai. Projektui buvo pritarusi tuometinė Vyriausybė, Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas. Deja, 2015-04-07 d. buvo atmestas ir gražintas „iniciatoriams tobulinti“.

Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente, gerbiami Kultūros forumo, skirto istorinės atminties klausimams nagrinėti dalyviai, prašyčiau Jūsų, tarp svarstomų klausimų aptarti ir Tautos istorinės atminties įstatymo bei jame numatytos Tautos istorinės atminties tarybos klausimo gražinimo į politinę darbotvarkę galimybę.

Tokio įstatymo priėmimas įgalintų valstybės įstaigas ir visuomenę ne tik nuolat aktyviai dalyvauti gvildenant istorinių įvykių paveldo klausimus, bet ir sudarytų galimybes priimti demokratinėmis gairėmis pagrįstus kolegialius sprendimus, užtikrinančius Lietuvai svarbaus istorinio paveldo atminimą, jo įprasminimą ir įstatymu nustatytų gairių įgyvendinimą.

Su viltimi, kad visų mūsų pastangomis pavyks rasti reikiamus sprendimus, įgalinančius deramai puoselėti Tautos istorinę sąmonę ir atmintį kaip Lietuvos valstybės ir humanistinių vertybių pamatą.

Pagarbiai,

Jonas Vaiškūnas

Lietuvių etninės kultūros draugijos pirmininkės pavaduotojas, Etninės kultūros globos tarybos narys, etnologas, redaktorius

8-682 14559

jonas.vaiskunas@alkas.lt